

Az Akadémia Atommagkutató Intézete és a debreceni egyetem fizikai tanszékei ma pavilonjellegűen elrendezett együtttest alkotnak.

Ez az épületegyüttes 1894-ben, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium felügyelete alatt, árva tanulók szakkollégiumaként épült. Építész Gerster Kálmán pesti építész volt (1850–1927), aki ekkorra már több debreceni megbízást mondhatott magáénak. Egyebek mellett a Fűvészkert utcai volt Gazdasági iskola (ma általános iskola, 1875–1882), a református egyház konzisztoriális épülete (1890), a volt Kereskedelmi Akadémia (később megyei könyvtár, 1891–1892) és az egykori Közkórház épületei a Bem téren (1891–1893) épültek az ő tervei szerint. Az utóbbi, melynek pavilonrendszerben megépített szép épületeit 2006-ban bontották el, az egyetemi és akadémiai intézeteknek otthont adó egykori kollégiummal együtt határolta a Nagyerdő-be vezető Simonyi út elején kialakított teret.

A szabadon álló egységekből megépült egykori kollégium a maga korában modern építészeti megoldással a bentlakásos életmód ideális feltételeit volt hivatva megteremteni – ehhez járult hozzá a nagy udvar és kert, ahol 1902-ben (az Országos Tanítói Árvaház Igazgatóságának hozzájárulásával) betegpavilonok is épültek. További bővítést jelentett, hogy 1910-ben megépült a harmadik egység a Bem tér és a Poroszlay utca sarkán.

A három különálló, hasonló kivitelű épület vakolt homlokzatát téglából húzott lizénák, valamint az osztópárkányok vörös sávjai, továbbá a nagyméretű szegmensíves nyílások tagolják. Ezt a homlokzati ritmust a lábazati zóna egységes téglaburkolata és az emeleti nyílásokat összekötő, téglából rakott sávok tovább erősítik. A két délebbi, téglány alaprajzú, sátoztetős kollégiumépület kilenc tengelyes főhomlokzatának közepén, előreléptetett, lépcsőzetes oromzattal koronázott szakaszon nyílnak a keretelt kapuk. E két mű egyszintes nyaktag révén közvetlen összeköttetésben áll a harmadik, később megépült, L alaprajzú pavilonnal. A saroképület Bem téri homlokzatán kétfelől enyhe kiülésű sarokrízalitok hat tengelyes szakaszt vesznek közre. A nyaktagba nyíló bejárat melletti rizalit ívesen előrelépő földszintjét és alagsorát három-három karcsú ablak tagolja. Az előző épületekhez hasonlóan itt is nagy hangsúlyt kapnak a téglalizénák, melyek jelen esetben minden második tengelyben húzódnak, a rizalitok ritmusát folytatva a többi szakaszon. Az oldalhomlokzaton – melynek keleti vége egy rövid szakasz után az utca vonalát követve megtörik – ugyanez a ritmus folytatódik. Itt hattengelyes középső szakaszt kéttengelyes rizalit zár le. Az épület udvari homlokzata kialakításában a főhomlokzatot követi. A két, egymással tompaszöget bezáró szárny találkozási aulaképpen kiszélesedik. Itt helyezkedik el a háromkarú egyenes lépcső az udvarra nyíló ablakokkal. A folyosókról kétféle nyílnak az egykori kollégiumi szobák. Az udvaron egy-

211. Országos Tanítói Árvaház, Debrecen, 1910 után

212. Az MTA Atommagkutató Intézet főépülete délnyugat felől, 1956

kor két, téglány alaprajzú, sátozott, egy-
szintes kiszolgáló-, illetve melléképület volt,
közülük ma már egy sem áll.

Az egyház a két délebbre fekvő épü-
lettől már az 1930-as évektől megvált:
azokat a Debreceni Egyetem Kísérleti Fi-
zikai Intézete, illetve az Orvosi Vegyta-
ni Intézet használta. A saroképület (mely
ma az Atommagkutató Intézet otthona) a
második világháború végéig (mint Horthy
Miklós né leánykollégium) egyházi kezelés-
ben maradt és 1953–1954-ig a funkciója
sem változott: szakértettségis kollégiumként
működött. 1954-ben az Akadémia megalá-
pította az Atommagkutató Intézetet, he-

213. Az MTA Atommag-
kutató Intézet főépülete
délnyugat felől, 2007

lyeül pedig az egyetem intézetei melletti
saroképületet jelölte ki. Ezt követően ke-
rült sor a kollégium átépítésére és a meg-
változott funkcióhoz igazodó bővítésére.
Ez azonban redukált formában valósult vé-
gül meg, ugyanis az Akadémia a kollégium
átépítésére fordítandó hitelt átcsoportosí-
totta a Roosevelt téri székház felújítására,
majd egy csökkentett keretet biztosított az
építési munkálatokra. Az eredeti saroképü-
let mellé, az oldalszárny vonalában, de azzal
nem egybeépülve újakat is emeltek, az első
1956-ban, a második 1959-ben készült el.
A kutatóintézet végül 1960-ban kezdte
meg működését. Az azóta eltelt mintegy
ötven évben az udvarban további kutató-,
illetve laboratóriumépületeket emeltek.

214. Az MTA Atommagkutató Intézet főépületének
keleti szárnya az udvar felől, előtérben melléképület
bontása, 1956